

פתרון בחינת הבגרות באזרחות

שתי יחידות לימוד

חורף 2014

מספרי השאלון: 175,034204

מוגש על ידי:

רענן נוימרק וארז כסיף

מורים לאזרחות ברשת בתי הספר של

יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מבין השאלות 1-2.

שאלה מספר 1

סעיף א'

זיהוי: הגישה החברתית-כלכלית שבאה לידי ביטוי בהסכם שחתמה הממשלה, היא הגישה הליבראלית.

הגדרה: גישה זו רואה בערך חירויות הפרט ערך מרכזי וחשוב. כדי להבטיח את חירויות הפרט, חייבת המדינה לצמצם, ככל האפשר, את מקדם ההתערבות שלה באסדרה (רגולציה) של חיי החברה והכלכלה, שכן באותם מקומות שבהן המדינה מתערבת לצורכי אסדרה, הפרט מאבד את חירותו לנוכח תכתיביה של המדינה. מכאן שהאחריות לרווחתו של הפרט, מוטלת עליו. מסיבה זו, ערך השוויון נתפס במונחי שוויון זכויות אזרחיות ופוליטיות בלבד, ולא שוויון תוצאות חברתי כלכלי.

ביסוס: בקטע נכתב במפורש שהמדינה מצמצמת את מעורבותה באסדרת תחום התעופה, במטרה לאפשר הוזלת מחירים. זאת בהתאם לעקרונות הגישה, כפי שהוצגו לעיל. מכאן שמדובר בגישה הליבראלית.

סעיף ב'

זיהוי: הזכות של הנוסעים שעלולה להיפגע היא הזכות לחיים ולביטחון.

הגדרה: הזכות לחיים ולביטחון הינה זכות טבעית. מדובר בזכות הטבעית הבסיסית והחשובה ביותר, שכן מימושה הוא תנאי הכרחי למימושן של יתר זכויות האדם. המדינה הדמוקרטית מחויבת לעשות שימוש באמצעים העומדים לרשותה כדי להגן על זכות זו, אם באמצעות כוחות הביטחון: הצבא, המשטרה וסוכנויות הביון, מערכות החוק והמשפט ועוד.

ביסוס: בקטע נאמר במפורש שעל מנת להוזיל כרטיסי הטיסה, ייאלצו חברות התעופה הישראליות לצמצם את שירותי האבטחה והשמירה שהן מעניקות לנוסעים. מכאן הסכנה לשלומם - לפגיעה בזכותם לחיים ולשלמות הגוף.

שאלה מספר 2

סעיף א'

זיהוי: התנאי לקיום מדינה שאינו מתקיים בגיברלטר הוא: ריבונות/ עצמאות.

הגדרה: ריבונות, המדינה חופשית כיצד לנהל את ענייני הפנים והחוץ שלה ואינה כפופה להוראותיה של מדינה אחרת.

ביסוס מהקטע: בחצי האי גיברלטר הסמוך לספרד חיים כשלושים אלף תושבים. יש להם פרלמנט וממשלה משלהם, אך בריטניה אחראית להגנה על חצי האי, והיא מנהלת את מדיניות החוץ שלו.

הסבר במילים שלי: העובדה שחצי האי גיברלטר אינו חופשי לנהל מדיניות חוץ עצמאית והוא זקוק להגנת הבריטים מלמדת שגיברלטר אינה נהנית מריבונות.

סעיף ב'

זיהוי: הזכות של הדייגים הספרדים שנפגעה לטענתם היא הזכות לחופש העיסוק.

הגדרה: הזכות לחופש העיסוק היא החופש של אדם לבחור מקצוע או מקום עבודה על פי רצונו.

ביסוס מהקטע: בעקבות סכסוך שפרץ בין בריטניה לספרד על הדיג בקרבת חוף גיברלטר השליכו תושבי גיברלטר לים לבנים גדולות. לטענת דייגים ספרדים, בכך נמנעה מספינות הדיג שלהם האפשרות להתקרב לאזור ולדוג דגים למחייתם.

הסבר במילים שלי: העובדה שתושבי גיברלטר השליכו לבנים לים מנעה מהדייגים הספרדים את האפשרות להתקרב לאזור ולדוג דגים למחייתם כפי שנהגו לעשות עד לאותה העת. כך נפגעה לדייגים הזכות לחופש העיסוק.

אפשרות נוספת:

זיהוי: הזכות של הדייגים הספרדים שנפגעה לטענתם היא הזכות לחופש התנועה.

הגדרה: במדינה דמוקרטית לכל אדם יש זכות לנוע בחופשיות ממקום למקום.

ביסוס מהקטע: בעקבות סכסוך שפרץ בין בריטניה לספרד על הדיג בקרבת חוף גיברלטר השליכו תושבי גיברלטר לים לבנים גדולות. לטענת דייגים ספרדים, בכך נמנעה מספינות הדיג שלהם האפשרות להתקרב לאזור ולדוג דגים למחייתם.

הסבר במילים שלי: העובדה שתושבי גיברלטר השליכו לבנים לים מנעה מהדייגים הספרדים את האפשרות להתקרב לאזור. כך נפגעה לדייגים הזכות לחופש התנועה כיוון שנמנעה מהם הגישה לאזור אליו נהגו להגיע עד לאותה העת.

פרק שני

בפרק זה הנבחנים נדרשו לענות על ארבע שאלות:

שלוש מהשאלות 3-7

ואחת מהשאלות 8-9.

שאלה מספר 3

הזכות לחופש המצפון: זכותו של אדם להחזיק בדעות מסוימות, לאמץ לעצמו ערכים מוסריים ולפעול על פי ערכים אלה.

שאלה מספר 4

אחריות מיניסטריאלית: אחריות מיניסטריאלית פירושה שהשר אחראי על כל הנעשה במשרדו, גם לדברים שנעשו בתחום משרדו מבלי שידע עליהם, ואפילו לדברים שנעשו במשרדו בניגוד למדיניותו הכללית או בניגוד להוראותיו המפורשות. משמעות הדברים היא שהשר אינו רשאי לחמוק מאחריותו ולהטילה על פקידי ויועציו. אחריות מיניסטריאלית פירושה גם כי הכנסת וועדות הכנסת רשאיות לחייב שר להופיע בפניהן. השר, ולא איש מעובדי המשרד, צריך להתייצב בפני הכנסת ולדווח לה, והשר הוא שצריך לשאת בתוצאות של משגי עובדיו.

שאלה מספר 5

עבריינות שלטונית: אנשים הממלאים תפקידים ציבוריים ומפירים את החוק בזמן כהונתם תוך ניצול מעמדם וסמכותם. המניע להפרת החוק בעבריינות שלטונית אינו מניע אישי [במקרה כזה מדובר בעבריינות פלילית רגילה] אלא מניע הנובע מהרצון לשרת את טובת המדינה או את טובתו של ציבור מסוים.

שאלה מספר 6

המטרה שלשמה מוקמת ועדת חקירה ממלכתית: הממשלה מחליטה על הקמת ועדת חקירה ממלכתית ב'עניין בעל חשיבות ציבורית חיונית אותה שעה הטעון בירור'. כלומר, הממשלה היא המחליטה שעניין מסוים הוא בעל חשיבות ציבורית ויש לברר את העובדות הקשורות בו.

סמכויותיה של ועדת חקירה ממלכתית: וועדת חקירה ממלכתית מצוידת בכל הסמכויות של בית משפט, כולל סנקציות על עדות שקר, ולרשותה מנגנון בלתי תלוי לאיסוף חומר הדרוש לחקירה. בסמכותה לגבות עדויות, לקבל לידיה מסמכים ולהשיג כל מידע הרלבנטי לנושא אותו היא חוקרת.

שאלה מספר 7

חוק השבות קובע מי זכאים לעלות לישראל:

1. יהודי (לפי הגדרת החוק – מי שנולד לאם יהודייה, נתגייר ואינו בן דת אחרת).
2. בני משפחה של יהודי – בן זוג של יהודי, בנו של יהודי, ונכדו של יהודי.

שאלה מספר 8

עקרון הסובידיצה (מלטינית – "בדיון") – איסור פרסום ועיסוק בפומבי בנושא הנדון בביהמ"ש. המטרה היא למנוע לחץ על השופטים מצד התקשורת ורשויות השלטון בנושאים הנדונים כאשר עדיין לא ניתנה פסיקה סופית בתיק. כל זאת כדי לשמור על הזכות להליך הוגן של הנאשם. עיקרון זה מתנגש עם הזכות לחופש ביטוי וזכות הציבור לדעת. האיזון שנקבע בחוק הוא שכלי תקשורת יכולים לפרסם מידע עובדתי אולם בתנאי שהפרסום הוא בתום לב וללא נקיטת עמדה. בפועל כמעט ולא אוכפים את הסעיף ועולה השאלה האם סעיף זה עדיין רלוונטי בימינו.

על פי עיקרון הפרדת הרשויות המדינה מפזרת את מוקדי הכוח השלטוני על ידי חלוקה לשלוש רשויות – מחוקקת מבצעת ושופטת. ע"י חלוקה לרשויות נוצרת מערכת של איזונים ובלמים, ותלות הדדית בין הרשויות. עיקרון הסובידיצה מבקש להגן על עצמאותה של הרשות השופטת ומונע התערבות מצד רשויות השלטון האחרות בתפקידה. בצורה זו מובטח מימוש עיקרון הפרדת הרשויות בצורה טובה הרבה יותר.

שאלה מספר 9

עקרון שלטון העם – המדינה קמה על ידי העם מתוך הסכמה הדדית (רעיון האמנה החברתית) ולמענו, ולכן העם הוא השליט ומקור כל הסמכות במדינה. העם כולל את כל אזרחי המדינה – הרוב והמיעוט. העם הוא השליט אולם בשל אילוצים שונים המדינה מנוהלת בפועל על ידי נציגים של העם. בהכרזת העצמאות קיימת התחייבות לקיומן של בחירות למוסדות השלטון שהן חלק ממימוש עקרון שלטון העם. בבחירות אלו מביע העם את רצונו ונותן את הסמכות לנציגיו לנהל את ענייניו בשמו.

פרק שלישי

הנבחנים נדרשו לענות על שתיים מבין השאלות 10-12.

שאלה מספר 10

הסדר הסטאטוס קוו הינו הסדר שהושג בין הסוכנות היהודית ולבין אגודת ישראל מספר חודשים לפני ההכרזה על הקמת מדינת ישראל. מטרתו של ההסדר הייתה הסדרת מספר נושאים מרכזים בכל הקשור לענייני דת ומדינה. הרעיון היה לשמור על מצב הדברים הקיים באותה העת על מנת לאפשר חיים משותפים בין הציבור הדתי והחילוני במדינה מתוך כבוד ופשרה. הנושאים עליהם הגיעו להסכמה:

1. **שבת** - יום המנוחה החוקי במדינה הוא יום השבת.
2. **כשרות** - תובטח כשרותם של כל המטבחים הממלכתיים המכוונים ליהודים.
3. **אישות** – עניינים של נישואים וגירושין יהיו בסמכותם הבלעדית של בתי הדין הרבניים.
4. **חינוך** - שמירת המעמד האוטונומי (עצמאי) לחינוך הדתי.

ביסוס מהקטע: "לאחרונה התקבלה בבית המשפט הגבוה לצדק (בג"ץ) פסיקה המחייבת את עיריית תל אביב לפעול לסגירתם של בתי עסק וחנויות בשבת".

הסבר במילים שלי: בג"ץ חייב את עיריית תל אביב לסגור בתי עסק שפתחו את שעריהם בשבת. בפסיקה זו מימשו שופטי בג"ץ את האמור בהסכמה בהסדר הסטאטוס קוו בכל הקשור לקביעת יום השבת כיום המנוחה החוקי במדינת ישראל.

שאלה מספר 11

גישת מדינת היהודים: גישה זו שמה את הדגש על רוב יהודי וריבונות יהודית. אופייה תרבותה ודמותה של המדינה יקבעו על ידי הרוב היהודי. לפי גישה זו אין לקחת דבר מהמורשת היהודית, התרבות היהודית, המסורת היהודית או הדת היהודית. מדינה זו היא מדינה ציונית, חילונית ודמוקרטית.

עמדת הכותב כלפי גישת מדינת היהודים היא: הכותב מזדהה עם גישה זו ומתקשה להסכים עם פסיקת בג"ץ שהורתה על סגירת בתי העסק בשבת בת"א. הכותב מציג עצמו כיהודי חילוני. כיוון שגישת מדינת היהודים אינה גישה דתית הכותב היה רוצה לראות את דמותה ואופייה של המדינה נקבעים על ידי הרוב היהודי, שהוא חילוני באופיו.

שאלה מספר 12

זכויות חברתיות: זכויות חברתיות הן זכויות המוענקות על ידי המדינה ליחיד כאזרח. מדובר בזכות לשירותי בריאות, לחנוך חינוך, לקצבאות ילדים, מענק אבטלה וכדומה. זכויות אלו אינן חלק מהזכויות הטבעיות של האדם, ולכן למדינה מותר לשנותן או לבטלן. אין רמת מינימום או מקסימום של שירותים חברתיים ולכל מדינה שמורה הזכות לקבוע את היקף הזכויות החברתיות שתעניק לאזרחיה. כיום כל המדינות הדמוקרטיות מעניקות רמה כזו או אחרת של שירותים חברתיים המהווים בסיס למדינת רווחה. כמובן שמדינה הנוהגת בגישה סוציאל-דמוקרטית תעניק לאזרחיה זכויות חברתיות באופן רחב ומקיף יותר ממדינה הנוהגת בגישה הליברלית. הזכויות החברתיות אינן מתקיימות מעצמן. על מנת שזכויות אלו יתממשו יש צורך בפעולה יזומה של המדינה והממשל. לדוגמה: הזכות לטיפול רפואי לא תוכל להתקיים ללא מעורבות פעילה של המדינה כיוון שמדובר בשירות נרכש שאם אינו מוענק בידי המדינה הפרט צריך לרכוש אותו בעצמו.

עמדת הכותב כלפי זכויות חברתיות: הכותב רואה חשיבות בקיום הזכויות החברתיות. הוא מציין שיש ישראלים העובדים בשבת תמורת שכר נמוך והדבר פוגע בזכויותיהם. הוא מציין שחובת המדינה לדאוג לזכויות העובדים בשבת. אחת הזכויות החברתיות עוסקת במתן שכר הוגן לעובדים ומכאן שהכותב מצדד בקיום הזכויות החברתיות.

פרק רביעי

הנבחרים נדרשו לענות על שתיים מבין השאלות 16-19.

שאלה מספר 16

זיהוי: המדיניות שתתממש אם תתקבל ההצעה לתת הנחה לאוכלוסיות מסוימות היא **הבחנה**.
הגדרה: הענקת יחס שונה לאנשים השונים זה מזה בכישורים/ ביכולות/ בצרכים ייחודיים, כאשר שוני זה רלבנטי לעניין – בגלל סיבות מוצדקות.
ביסוס מהקטע: בכנסת הועלתה הצעת חוק לתת הנחה לאוכלוסיות מסוימות עבור צריכה ביתית של מים. לפי ההצעה מי שזכאי לקבל קצבה מהביטוח הלאומי ישלם תעריף מוזל עבור צריכת המים ולא את התעריף שמשלמת כלל האוכלוסייה.
הסבר במילים שלי: הצעת החוק מבחינה בין צרכני מים המקבלים קצבאות ביטוח לאומי ושאר האוכלוסייה במטרה לסייע להם לצמצם את הוצאותיהם הכספיות.

שאלה מספר 17

זיהוי: זכות שעלולה להיפגע, לטענת המתנגדים להצעה היא הזכות **לחופש דת**.
הגדרה: על פי זכות זו, בני אדם חופשיים לקיים את מנהגי דתם ופולחני דתם, ובלבד שאין בהם משום פגיעה בלתי סבירה באחרים.
ביסוס: בקטע נכתב במפורש כי הצעת החוק תמנע מעובדי מדינה (המגזר הציבורי) לענוד סמלים בעלי משמעות דתית, כגון כיפה או רעלה. זאת בניגוד למצוות הדת הרלוונטית – היהודית והמוסלמית בהתאמה. מכאן תובן הפגיעה בחופש דת.

שאלה מספר 18

זיהוי: העיקרון הדמוקרטי שלפיו התקבלה החלטת הממשלה הוא **עיקרון הכרעת הרוב**.
הגדרה: במשטר דמוקרטי, העם מורכב מקבוצות שונות בעלות אינטרסים ורצונות שונים. ניהול המדינה מחייב קבלת החלטות, וכאשר מתגלעות מחלוקות בניהול החברה והמדינה, יש צורך להכריע על מנת שניתן יהיה לקבוע מדיניות. ההכרעה במשטר הדמוקרטי נעשית על בסיס עקרון 'הכרעת הרוב' שכן בדרך זו מתקבלות ההחלטות על פי רצונו של רוב העם (מימוש הטוב ביותר של עקרון "שלטון העם"). ההכרעה מתקבלת על פי רצון הרוב מבין המשתתפים בהצבעה, ולאחר ההצבעה כולם מחויבים לנהוג לפיה. בניגוד למדינות לא דמוקרטיות, החלטות הרוב במדינה דמוקרטית מוגבלות בכך שהן לא פוגעות ביכולתו על המיעוט להמשיך ולחיות על פי השקפת עולמו.

ביסוס מהקטע: "ממשלת ישראל קיימה הצבעה", "בהצבעה על ההצעה השתתפו כל שרי הממשלה".

הסבר במילים שלי: ממשלת ישראל קיימה הצבעה על ההחלטה להאריך את שעון הקיץ. ההחלטה התקבלה בהכרעת רוב המשתתפים בהצבעה, וגם השר שהתנגד לתוצאת החלטה מחויב לקבל את החלטת הרוב. בעשותה זאת מימשה ממשלת ישראל את עיקרון הכרעת הרוב.

שאלה מספר 19

אני מתנגד לכך שהמדינה תממן בנייה של דירות להשכרה כדי שאזרחים יוכלו לשכור אותן במחיר נמוך. להלן שתי טענות התומכות בעמדתי:

הגברת מקדם המעורבות של המדינה בתחום הדיור הציבורי, באופן שיש בו יסוד של פגיעה בחירויות פרט: אני חסיד נלהב של הגישה הליברלית, ככזה אני משוכנע שראוי לצמצם, ככל הניתן, את המעורבות של המדינה באסדרה של חיי הכלכלה והחברה. מעורבות המחייבת את הרחבת התקציב ולכן גם את הגברת נטל המס. הגדלת המיסים בישראל – מדינה שגם כך נטל המיסים המושת על אזרחיה הוא מהגבוהים בעולם המערבי – מהווה פגיעה בזכות הקניין של אזרחים. היא גם מצמצמת את כושר הצריכה והחיסכון שלהם. בכך גורמת פגיעה במשק ובכלכלה ומאיימת במיוחד על שכבות המצוקה שפרויקט הדיור הציבורי אמור לסייע להן.

עידוד תרבות עוני: דיור ציבורי כמפורט בשאלה, יעודד עוני כיוון שיוכיח שהעוני משתלם. עובדה היא שהמדינה מממנת דירות מגורים בזול, ובתנאי שתהיה עני מספיק. כך תיווצר שכבה פרזיטית של אזרחים שיחיו בגיבוי המדינה, על חשבון עמלם של אחרים ויפגעו בזכויות הקניין שלהם. לא צודקים אפוא חסידי הגישה הסוציאל-דמוקרטית. גישתם אולי מבוססת על כוונות טובות, אבל הניסיון מלמד שתמיכה בשכבות חלשות המבוססת לכאורה על הצורך 'בצמצום פערים', דווקא מנציחה ומגדילה אותם.

הערה! אפשר להציע תשובות חלופיות. למשל, תשובה המסכימה עם הרעיון. זאת מתוך מחויבות לגישה סוציאל-דמוקרטית, על תפיסת השוויון והחירות המיוחדת לה. אפשרות נוספת: תשובה מתחבטת המציעה טיעון בעד (סוציאל-דמוקרטי) וטיעון נגד (ליברלי).